

گفت‌وگوی صبا با کارگردان و بازیگران نمایش مکتب زار

تلفیق سبک‌های نمایشی که...

فره‌موند ناظریان
گفت‌وگو

نمایش «مکتب زار» به نویسندگی و کارگردانی ابراهیم پشت کوهی و تهیه‌کنندگی سعیده اسمعیل‌نیا، با بازی شهروز دل افکار، گاتا عابدی، محمد هادی عطایی، یاشار نادری، سعید بر جلی فهیمه موسوی نیارکی و... از ۲۷ فروردین در سالن اصلی تئاتر شهر بر روی صحنه می‌رود. در خلاصه داستان این نمایش چنین آمده: مکتب در جزیره هرمز، برای رسیدن به پادشاهی اهل هوا «اجنیان» دانکن پایای بزرگ‌زار را به قتل می‌رساند. نمایش «مکتب زار» تلفیقی از آیین‌های بومی ایرانی و شرقی است با «نمایشنامه مکتب» شکسپیر که البته با نگاه انتقادی روز ابراهیم پشت کوهی درباره وقایع اخیر در هم آمیخته و این به وضوح به تماشاگر اعلام و انتقال داده می‌شود. ابراهیم پشت کوهی در این اثر با تکیه بر مراسم زار، آیین‌های بومی و فولکلور جنوب ایران را با تلفیق داستان «مکتب» اسکاتلندی به تصویر می‌کشد. در اجرای این نمایش از آوازهای فولکلور جنوب ایران سازهای بومی ایرانی، ژاپنی، آفریقایی و هندی استفاده شده است. و نگاهی به شیوه‌ها، نمادها، رنگ و فرم و حرکت رجوعی به هنر کابوکی «ژاپن» کاتالاک «هند»، بوتو «ژاپن» و کم‌دیالار ته «ایتالیا» می‌کند. این نمایش اثر برگزیده شب‌های مسکو، نمایش تقدیر شده در جشنواره مونیخ، شرکت در جشنواره آونیون فرانسه، و اجرا در انستیتو تئاتر گیتس مسکو، را به دست آورده و در کشورهای ارمنستان، آذربایجان و هند نیز اجرا شده است. همچنین در شهرهای آمل، شهرکرد، یزد و بندرعباس روی صحنه رفته است. این اثر نمایشی در بخش بین‌الملل جشنواره تئاتر فجر حضور پیدا کرد و با استقبال بی‌نظیری در دو روز اجرای خود روبرو شد. این اثر در بخش ملل چهل و یکمین جشنواره تئاتر فجر دیپلم افتخار بهترین نمایش، طراحی لباس و کاندیدای بهترین کارگردانی نمایش را از آن خود کرد. در چند روز مانده به اجرای این نمایش خبرنگار صبا با بازیگران و کارگردان نمایش مکتب زار به گپ و گفتی نشست که در ادامه می‌خوانید.

و ۵ سال است که به صورت حرفه‌ای تر در حوزه نمایش فعالیت می‌کند.

لیدی مکتب نقش بسیار جذاب و ویژه‌ای است، روش نزدیک شدن و پذیرش نقش در گاتا عابدی چگونه رخ داد؟

از همان ابتدا که این نقش به من پیشنهاد شد، برایم جذاب و در عین حال متفاوت تر از همه نقش‌های گذشته بود. لیدی مکتب زنی باتدبیر، مقتدر و پراز ظرافت‌های زنانه است. دوست داشتم یک لیدی مکتب متفاوت و مخصص به خودم بسازم. راستش برای اینکه لیدی مکتب را در خودم زنده کنم، بسیار با خودم درگیر بودم تا اینکه یک روز با دیدن یک مستند از رازبقا

ابراهیم پشت کوهی:
نمایش تعطیل شدنی نیست

چه شد که این ایده به ذهن تان رسید که نمایشنامه مکتب اثر شکسپیر را با آیین زار ایرانی تلفیق کنید؟

به دنبال یک مفهوم تازه از یک مضمون اصیل و قدیمی بودم، به همین خاطر این نمایش را از زاویه دیگر که بومی است باز تولید کردم، به نظر مکتب‌های قبلی که از نمایش مکتب شده بود، پویایی جسورانه‌ای نداشتند و معمولاً خیلی شبیه به هم بودند.

منابع تحقیقاتی و پژوهش‌های میدانی تان آیین زار ایرانی چگونه اتفاق افتاد؟

غلامحسین ساعدی تحقیق مکتوبی دارد به نام «اهل هوا» که در آن به تفسیر در این مورد صحبت شده است، جدا از آن من خودم جنوبی هستم و می‌توانم ادعا کنم که در همین محیط و آیین زندگی کرده‌ام و کاملاً بر این موضوع اشراف داشته‌ام. در تحقیقات شخصی خود به لحاظ ریشه‌ای زار را مورد بررسی قرار دادم و از نتایج این تحقیق این بود که زار تنها آفریقایی نیست و ریشه‌هایی ایرانی و زرتشتی هم دارد که در این نمایش از همان‌ها استفاده شده است. ما بیش از ۷۰ نوع زار و یا بادزار داریم که اجنه یکی از آنها به حساب می‌آیند. و نتیجه این باد پیوند یک روح بیگانه با یک جسم دیگر است که بعد از آن، تن تسخیر شده می‌شود راکب و روح بیگانه مرکب می‌شود.

چه شد که از سایر مولفه‌های اجرای نمایشی مانند تئاتر کابوکی و... در این نمایش بهره جستید؟

علاقه‌ای که به سبک و شیوه اجرایی نمایش‌های شرقی داشتم، و در این موضوع تحقیقات زیادی داشتم، و احساس کردم حضور هنر کابوکی «ژاپن» کاتالاک «هند»، بوتو «ژاپن» و کم‌دیالار ته «ایتالیا» می‌تواند به غنای این نمایش کمک کند، و باعث فراخ مرزهای آن را در موضوعی جهان‌وطنی‌تر شود. در واقع مکتب زار؛ ملغمه‌ای از سبک‌های نمایشی شرق آسیا و کهن جهان است.

استقبال مخاطب از نمایش مکتب زار در شرایط فعلی با وجود کارشکنی‌ها چگونه ارزیابی می‌کنید؟

نمایش و اجرای نمایش مکتب زار که آغاز شود، حضور گسترده و استقبال مخاطبان حتماً خودش جوابگوی این سوال خواهد بود. اما آنچه که مسلم این است که؛ زندگی جریان دارد، تئاتر بطن واقعی‌تر از واقعی زندگیست و هنر نمایش تعطیل شدنی نیست.

گاتا عابدی:

لیدی را عاشق مکتب کردم

گاتا عابدی در نمایش مکتب زار نقش لیدی مکتب را بازی می‌کند، او که متولد ۱۳۷۰ و دانش‌آموخته رشته روان‌شناسی است

شهروز دل افکار:

هر آدمی شرایط مکتب شدن را دارد

فارغ التحصیل دانشگاه هنر است و از ۱۳۸۲ به طور حرفه‌ای سابقه اجرای تئاتر و همچنین بازی جلوی دوربین را دارد، در کنار بازیگری و اجرا، سالها در حوزه بازیگری تدریس کرده از سابقه بازی‌های شهروز دل افکار می‌توان به سریال چرخ و فلک و تئاترهای پر مخاطبی چون «زمستان»، «پادشاهی رامی لرناند» و «رویای نیمه شب تابستان» اشاره کرد و همچنین حضور در سریال قورباغه به کارگردانی هومن سیدی در نقش جواد که چهره او را برای مخاطب رسانه‌های تصویری آشنا تر کرد.

مسیر آشنایی تا پذیرش نقش مکتب برای تان چگونه اتفاق افتاد؟

حدود ۶ ماه تمرین داشتیم، در این نمایش مکتب علاوه بر آن خاصیت و خلق و خویهای شناخته شده جهانی، به واسطه بومی شدن در آیین و رسم زار جنوب ایران، خاصیت جادویی و ترسناک تری را به خود گرفته است، البته در فن اجرایی این نمایش علاوه بر نمایش رقص زار و جن‌گیری، از دیگر مولفه‌های اجرایی چون نمایش کابوکی و کاتالاک هم استفاده شده است. به همین دلیل کار من اجرای سادگی نقش مکتب نبود، در این نمایش بابا زار شخصیتی برگرفته از رسوم کهن جنوبی ایرانی با دانکن (پادشاه) جابه‌جا شده است و حالا مکتب به جای دانکن، بابا زار را به قتل می‌رساند، در رسوم جنوبی ایران شخصی به نام بابا زار و مامان زار وجود داشته‌اند، که سمت خیلی بالایی را از لحاظ مقامی داشته‌اند، در این آیین و طبق ذهنیت مردم آن زمان شایسته‌ترین و عادل‌ترین فرد، به این مرتبه روحانی می‌رسد، در این نمایش هم مالیخولیایی شدن مکتب پس از قتل شاه، مترادف سازی شده است با قتل بابا زار و بادزاری که در انتها روح و تن مکتب را تسخیر کرده و او را به کام مرگ می‌رساند.

آیا برای شخصیت مکتب یک مابه‌ازای بیرونی در جهان خود یافته بودید؟

هر آدمی شرایط مکتب شدن را دارد، مکتب از حسی جاه طلبانه پرده برمی‌دارد که هر انسانی برای رسیدن به اهدافش ممکن است، بدترین اشتباهات غیر قابل جبران را رقم بزند.

هنرمندانی در تئاتر مشغول هستند در حال حاضر چه شرایطی را تجربه می‌کنند؟

من واقعا از مصیبت دل‌برای کسانی که تازه به این حوزه وارد شده‌اند ناراحت هستم، من ۲۰ سال است که در تئاتر فعالیت دارم و به واسطه تجربه‌ای که داشتم، خیلی در این اتفاقات از کرونا تا تحریم هنرمندان آسیب ندیدم، اما واقعا شرایط برای کسانی که تازه می‌خواهند شروع کنند بسیار سخت است.

